

ORD OM ORD

Mange ord i språket vårt har en opprinnelse som for lengst er glemt, og ofte kan vi heller ikke uten videre tenke oss til hva ordene egentlig betyr. Vi håper leserne vil finne glede i en spalte der vi vil ha små epistler om ord vi bruker til daglig, men som de færreste av oss kan forhistorien til. I denne spalten er det mer enn ønskelig med innlegg fra leserne. Det sitter vel kolleger rundt om i landet med kunnskap på feltet, og her får de altså muligheten til å utfolde seg for et bredt publikum!

Interessen for kongehuset var upåklagelig tidligere i høst, og vi er glade for at vi i Utposten også kan bringe litt kongestoff. Vårt sentrale spørsmål er: Hvorfor sier man at de kongelige har *blått blod*? Uttrykket kommer fra Spania, hvor man talte om «sangre azul» (jfr betegnelsen Côte d'Azur for den franske riviera der havet har en svært spesiell dyp blåfarge). Hvis du beskuer din utover høsten klassisk vinterbleke hud, kan du faktisk innbille deg at du er en smule kongelig selv, se så blå blodårene dine er! Akkurat så enkel er opprinnelsen til betegnelsen blått blod. Maurerne og araberne som hadde kontakt med spanske adelsmenn la merke til at spanjolenes i denne sammenheng bleke hud fremviste blålige blodårer (mennesker i høyere sosiale lag så med forakt på dem som arbeidet ute i solen og dermed fikk brun hud, jo blekere jo finere!) Araberne trakk den akk så feilaktige slutning at blodet var like blått som blodårene tydet på. Hadde de den gang truffet oss nordboere en gråblek januardag kan vi jo bare innbille oss hvilken høy rang de måtte tiltro oss! Spanjolene måtte jo da ha fortonet seg som jukse-konger sammenliknet med oss! Kanadiske forskere mener forresten å ha funnet forklaringen på hvorfor blodårer er blå under blek hud. Hudvevet vårt lar de røde lysstrålene trenge lenger ned i huden enn de blå, og på den måten vil blåskjæret dominere i blodårene som ligger relativt rett under huden.

Blir man virkelig *grønn av misunnelse*? (Nå snakker vi ikke om kongehuset lenger, Mette Marit må bare beholde sin vakre, sjærmerende prins i fred!) Ingen har vel egentlig sett en slik fargeforandring når misunnelsen herjer i oss som verst. Uttrykket ble brukt allerede i oldtiden ifølge informerte kilder, og forklaringen ligger gjemt i humoralpatologien som dominerte medisinske teorier på den tiden. Det var de som hadde for mye grønn galle i seg som også hadde anlegg for å bli grønne av misunnelse, man anså det som sikkert at for mye galle var årsak til menneskelig ondskap og bitterhet. Å ergre seg grønn og spy edder og galle utover noen henspiller på samme forestilling.

Å *se rødt* skulle man tro var et direkte uttrykk for den fargefornemmelse man får når en er så sint at man nesten sprekker, jeg mener nokså sikkert at jeg da ser rødt, bokstavelig talt. Om det er ren innbilning vet jeg ikke, men også dette uttrykket stammer opprinnelig fra Spania, nærmere bestemt det som i tyrefektning hisser opp øksen til et enormt sinne: toreadorenes røde duk. Tyskerne har tatt med hele forklaringen i sitt uttrykk: *Wie ein rotes Tuch wirken*.

Jannike Reymert

Kilde: Ivar Tryti. *Språkets ville vekster*. Aschehoug. 1997